

Kohtuasi C-930/19**Eelotsusetaotluse kokkuvõte vastavalt Euroopa Kohtu kodukorra artikli 98 lõikele 1****Saabumise kuupäev:**

20. detsember 2019

Eelotsusetaotluse esitanud kohus:

Conseil du Contentieux des étrangers (välismaalaste asjade halduskohus, Belgia)

Eelotsusetaotluse kuupäev:

13. detsember 2019

Kaebaja:

X

Vastustaja:

État belge

1. Vaidluse ese ja andmed

- 1 Alžeeria kodanik X abiellus 26. septembril 2010 Alžiiris (Alžeeria) Prantsuse kodaniku S.K-ga. X saabus 22. veebruaril 2012 Belgia territooriumile, et ühineda taas oma abikaasaga, kellel on lubatud Belgias elada. X sai Euroopa Liidu kodaniku pereliikme elamisloa.
- 2 Abikaasadel X-il ja S.K-l on laps.
- 3 Pärast umbes viieaastast abielu ja kaheaastast kooselu Belgias oli X, kes langes oma abikaasa poolse vägivalla (solvangute, füüsiliste rünnakute ja tapmisähvarduste) ohvriks, sunnitud pere elukohast lahkuma. X kolis 22. mail 2015 oma naisest ja tütrest eraldi aadressile. Sellest saadik ei ole nad uuesti koos elama asunud. Alates 10. septembrist 2015 elab S.K. koos nende lapsega Prantsusmaal.
- 4 14. detsembril 2017 lõpetas vastustaja X-i õiguse riigis viibida. Ta märgib, et X puhul esinevad tõepoolest „eriti rasked asjaolud“ (abieluvägivald). Siiski lisab ta,

et X ei ole tõendanud, et tal oleks omaenda elatusvahendid, tänu millele ta ei sõltuks enam sotsiaalabist, nagu nõuab Belgia õigus.

- 5 26. jaanuaril 2018 esitas X Conseil du contentieux des étrangers'le kaebuse, paludes selle otsuse tühistada.

2. Asjakohased liidu õigusnormid

Euroopa Liidu põhiõiguste harta

- 6 Artiklis 20 on sätestatud:

„Võrdsus seaduse ees

Kõik on seaduse ees võrdsed.“

- 7 Artiklis 21 on sätestatud:

„Diskrimineerimiskeeld

1. Keelatud on igasugune diskrimineerimine, sealhulgas diskrimineerimine soo, rassi, nahavärvuse, etnilise või sotsiaalse päritolu, geneetiliste omaduste, keele, usutunnistuse või veendumuste, poliitiliste või muude arvamuste, rahvusvähemusse kuulumise, varalise seisundi, sünnipära, puuete, vanuse või seksuaalse sättumuse tõttu.

2. Igasugune kodakondsuse alusel diskrimineerimine on aluslepingute reguleerimisalas keelatud, ilma et eelõeldu piiraks nende erisätete kohaldamist.“

Nõukogu 22. septembri 2003. aasta direktiiv 2003/86/EÜ perekonna taasühinemise õiguse kohta

- 8 Artiklis 15 on sätestatud:

„1. Hiljemalt viis aastat pärast liikmesriigis elamist ja tingimusel, et pere liikmele ei ole elamisluba antud muudel kui perekonna taasühinemisega seotud põhjustel, on perekonna taasühinemist taotleva isiku abikaasal või vallalisel elukaaslasel ning täisikka jõudnud lapsel õigus vajadusel taotluse esitamise korral oma, taasühinemist taotleva isiku elamisloast sõltumatult elamisloale.

Liikmesriigid võivad esimeses lõigus osutatud elamisloa andmist abikaasale või vallalisele elukaaslasel piirata peresuhte katkemise korral.

2. Liikmesriigid võivad eraldi elamisloa anda täiskasvanud lastele ja vahetult ülenevatele sugulastele, kelle suhtes kohaldatakse artikli 4 lõiget 2.

3. Lesestumise, lahutuse, lahusele või vahetult üleneva või alaneva lähisugulase surma korral võib vajadusel taotluse esitamise korral väljastada eraldi elamisloa isikutele, kes on liikmesriigi territooriumile sisenenud seoses perekonna taasühinemisega. Liikmesriigid kehtestavad sätteid, mis tagavad eraldi elamisloa andmise eriti raskete asjaolude korral.

4. Eraldi elamisloa andmise ja kehtivusaja tingimused kehtestatakse vastavalt siseriiklikule õigusele.“

Euroopa Parlamendi ja nõukogu 29. aprilli 2004. aasta direktiiv 2004/38/EÜ, mis käsitleb Euroopa Liidu kodanike ja nende pereliikmete õigust liikuda ja elada vabalt liikmesriikide territooriumil ning millega muudetakse määrust (EMÜ) nr 1612/68 ja tunnistatakse kehtetuks direktiivid 64/221/EMÜ, 68/360/EMÜ, 72/194/EMÜ, 73/148/EMÜ, 75/34/EMÜ, 75/35/EMÜ, 90/364/EMÜ, 90/365/EMÜ ja 93/96/EMÜ

9 Artiklis 13 on sätestatud:

„Pereliikmete elamisõiguse säilitamine abielulahutuse, abielu kehtetuks tunnistamise või registreeritud kooselu lõpetamise korral

1. [...]

2. Ilma et see piiraks teise lõigu kohaldamist, ei kaota liidu kodaniku pereliikmed, kes ei ole liikmesriigi kodanikud, abielulahutuse, abielu kehtetuks tunnistamise või artikli 2 lõike 2 punktis b nimetatud registreeritud kooselu lõpetamise korral nii kaua kui vaja elamisõigust, kui:

[...]

c) seda õigustavad eriti rasked asjaolud, näiteks koduvägivalla ohvriks langemine abielu või registreeritud kooselu ajal, või

[...]

Enne alalise elamisõiguse saamist on asjaomaste isikute elamisõiguse tingimuseks nõue, mille kohaselt nad peavad suutma tõendada, et nad on töötajad või füüsilisest isikust ettevõtjad või et neil on enda ja oma pere jaoks piisavalt vahendeid, et mitte koormata oma elamisperioodi ajal vastuvõtva liikmesriigi sotsiaalsüsteemi, ja et neil on vastuvõtva liikmesriigi üldine ravikindlustus või et nad on nendele tingimustele vastava isiku pereliikmed, kusjuures pere on loodud vastuvõtvas liikmesriigis. [...]"

3. Poolte seisukohad

3.1. X

- 10 X kaebab, et teda kui liidu kodaniku abikaasat on koheldud põhjendamatult ebavõrdselt, võrreldes isikuga, kes on abielus kolmanda riigi kodanikuga, kellel on tähtajatu elamisõigus, täpsemalt olukorras, kus kooselu lõpeb lähisuhtevägivalla tõttu.
- 11 Riigis edasi elamise õigus sõltub tal sisuliselt nimelt sellest, kas ta töötab või kas tal on piisavalt vahendeid, samal ajal kui kolmanda riigi kodaniku abikaasa sama õigus sellest ei sõltu.
- 12 X väidab, et see diskrimineerimine on vastuolus eelkõige harta artiklitega 20 ja 21.

3.2. Vastustaja

- 13 Käesoleval juhul ei ole kaebaja tõendanud, mille poolest on tema (kui Euroopa Liidu kodaniku pereliikme) olukord võrreldav sellise kolmanda riigi kodaniku pereliikme olukorraga, kellel on tähtajatu elamisõigus.
- 14 Liidu kodanike olukorda ei saa võrrelda kolmanda riigi kodanike olukorraga. Sama kehtib ka nende (endiste) pereliikmete kohta.
- 15 Isegi kui oletada, et need võrreldud kategooriad on sarnased, mida nad ei ole, põhineb erinev kohtlemine, millele kaebaja viitab, objektiivsel kriteeriumil ja seda ei saa pidada ebaproportsionaalseks.
- 16 Kritiseeritava õigusnormiga, mis kehtestab vahendite olemasolu tingimuse, võeti Belgia õigusse üle direktiiv 2004/38, täpsemalt selle artikkel 13.
- 17 Mis puutub harta artiklis 21 sätestatud diskrimineerimiskeelu põhimõttesse, siis vastab viidatud artikli lõige 2 ELTL artikli 18 (endine EÜ artikkel 12) esimesele lõigule (vt selgitusi põhiõiguste harta kohta (ELT 2007, C 303, lk 2)). Euroopa Kohus on aga leidnud, et „see säte ei ole mõeldud kohaldamiseks neis võimalikes olukordades, kus ebavõrdselt koheldakse liikmesriikide kodanikke ja kolmandate riikide kodanikke“ (4. juuni 2009. aasta kohtuotsus Vatsouras ja Koupatantze, C-22/08 ja C-23/08, EU:C:2009:344, punkt 52). Järelikult saab harta artikli 21 lõiget 2 kohaldada ainult olukorras, kus ühe liikmesriigi kodanikku koheldakse teise liikmesriigi kodanikega võrreldes erinevalt üksnes tema kodakondsuse tõttu, millega käesoleval juhul tegemist ei ole. Seega ei saa käesoleval juhul harta artikli 21 seisukohalt tuvastada mingit diskrimineerimist.

4. Conseil du Contentieux des étrangers' (välismaalaste asjade halduskohus, Belgia) hinnang

- 18 Conseil du contentieux des étrangers (välismaalaste asjade halduskohus) tõdeb, et perversivalla ohvriks langenud pereliikmeid koheldakse tõepoolest erinevalt olenevalt sellest, kas nad on saanud taasühineda liidu kodanikuga või sellise kolmanda riigi kodanikuga, kellel on lubatud Belgias viibida.
- 19 Mõlemal on küll õigus seal edasi elada, kui kooselu on katkenud vägivalla tõttu, kuid erinevalt liidu kodaniku pereliikmetest ei ole kolmanda riigi kodaniku pereliikmed, kes on sellise vägivalla ohvriks langenud, kohustatud tõendama midagi peale vägivalla enda.
- 20 Cour Constitutionnelle de Belgique (Belgia konstitutsioonikohus) on juba varem leidnud, et seesama Belgia kodaniku pereliikmete ja kolmanda riigi kodaniku pereliikmete erinev kohtlemine ei ole põhjendatud, rõhutades siiski, et kõnealused sätted „on kohaldatavad belglase pereliikmete suhtes siis, kui see belglane ei ole kasutanud oma õigust vabale liikumisele. Sel juhul ei tulene nende [seaduslike] tingimuste kohaldamine belglase pereliikmete suhtes mitte direktiivi 2004/38/EÜ ülevõtmisest, vaid sõltub seadusandja autonoomsest otsusest.“ (7. veebruari 2019. aasta kohtuotsus nr 17/2019).
- 21 Käesoleval juhul on vastustaja kohaldanud õigusnormi, millega võeti üle üks direktiivi säte (direktiivi 2004/38/EÜ artikli 13 lõige 2). Seal ette nähtud süsteem erineb sellest, mis on ühes teises direktiivis ette nähtud kolmanda riigi kodaniku pereliikmete kohta (direktiivi 2003/86/EÜ artikkel 15).
- 22 Euroopa Kohtu väljakujunenud kohtupraktika kohaselt ei ole liikmesriikide kohtutel pädevust otsustada, kas liidu aktid on õigusvastased (22. oktoobri 1987. aasta kohtuotsus Foto-Frost, 314/85, EU:C:1987:452, punkt 15). Seega peab Conseil kindlasti vajalikuks pöörduda Euroopa Kohtusse, et saada vastus küsimusele diskrimineerimise kohta, mis tuleneb sellest, et liidu seadusandja kohtleb erinevalt kahte pereliikmete kategooriat, keda on käsitletud liidu kahes eri õigusaktis.
- 23 Kõiki liidu õigusakte peab saama analüüsida võrdse kohtlemise põhimõtte või diskrimineerimiskeelu põhimõtte aspektist, mis on ette nähtud harta artiklites 20 ja 21. Kui õigusakti pole võimalik kooskõllaliselt tõlgendada, tuleb see tunnistada kehtetuks ja liikmesriikide rakendusnormid tuleb kohaldamata jätta.
- 24 Viimaks, mis puutub vastustaja argumentidesse harta artikli 21 kohaldamise kohta (vt punkt 17), ei arva sinne kohus, et ta peaks neile vastama, kuna käesoleval juhul on see, kas kohaldada harta artiklit 20 või artikli 21 lõiget 1 või 2, Euroopa Kohtu otsustada.
- 25 Eeltoodust lähtudes leiab sinne kohus, et peab paluma Euroopa Kohtult eelotsust selle kohta, kas üldise lisatingimuse kehtestamine direktiivi 2004/38/EÜ artikli 13

lõikes 2 on harta artiklitega 20 ja 21 kooskõlas, ning seega ka küsimuse kohta, kas see liidu õigusnorm on kehtiv.

5. Eelotsuse küsimus

- 26 Conseil du contentieux des étrangers (välismaalaste asjade halduskohus, Belgia) esitab Euroopa Kohtule ELTL artikli 267 alusel järgmise küsimuse:

„Kas Euroopa Parlamendi ja nõukogu 29. aprilli 2004. aasta direktiivi 2004/38/EÜ, mis käsitleb Euroopa Liidu kodanike ja nende pereliikmete õigust liikuda ja elada vabalt liikmesriikide territooriumil, artikli 13 lõige 2 on Euroopa Liidu põhiõiguste harta artiklitega 20 ja 21 vastuolus osas, milles see näeb ette, et liidu kodaniku pereliikmed, kes ei ole liikmesriigi kodanikud, ei kaota abielulahutuse, abielu kehtetuks tunnistamise või registreeritud kooselu lõpetamise korral elamisõigust – sealhulgas siis, kui seda õigustavad eriti rasked asjaolud, näiteks koduvägivalla ohvriks langemine abielu või registreeritud kooselu ajal –, kuid üksnes tingimusel, et puudutatud isikud tõendavad, et nad on töötajad või füüsilisest isikust ettevõtjad või et neil on enda ja oma pere jaoks piisavalt vahendeid, et mitte koormata oma elamisperioodi ajal vastuvõtva liikmesriigi sotsiaalabisüsteemi, ja et neil on vastuvõtva liikmesriigi üldine ravikindlustus või et nad on nendele tingimustele vastava isiku pereliikmed, kusjuures pere on loodud vastuvõtvas liikmesriigis, samal ajal kui nõukogu 22. septembri 2003. aasta direktiivi 2003/86/EÜ perekonna taasühinemise õiguse kohta artikli 15 lõikes 3, kus nähakse samuti ette elamisõiguse säilimise võimalus, ei ole sellele säilimisele niisugust tingimust kehtestatud?“